

Enligt sändlista

Bildande av naturreservatet Sparreholms ekhagar i Flens kommun

Beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken att förklara det område som avgränsats på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat, med syfte enligt nedan. Reservatets gränser ska vara markerade ute i fält.

För att tillgodose och uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken att nedan angivna inskränkningar och intrång ska gälla i reservatet (se *Reservatsföreskrifter*).

I enlighet med 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (1998:1252) fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

Genom detta beslut upphävs Länsstyrelsens tidigare beslut den 23 oktober 1987 om *Inrättande av naturvårdsområdet Sparreholms ekhagar i Flens kommun* i ärende med dnr 11.126-556-87, den 3 maj 1994 om *Ändring av beslut om inrättande av naturvårdsområdet Sparreholms ekhagar i Flens kommun* i ärende med dnr 231-2413-94 och tidigare skötselplan i ärende med dnr 231-11773-03, samt den 19 februari 2010 om *Justering av gränsen och arealen för Sparreholms ekhagar* i ärende med dnr 511-665-2010.

Reservatets namn ska vara *Naturreservatet Sparreholms ekhagar*.

Syfte med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att vårda och bevara en värdefull hagmark med en rik biologisk mångfald knuten till lång hävdkontinuitet och gamla träd. Syftet är också att skydda, återställa och nyskapa värdefulla naturmiljöer liksom livsmiljöer för skyddsvärda arter.

Området ska fortsatt utgöras av en mosaik av solöppna, glest trädbevuxna och skogliga miljöer med mellanliggande brynzoner. Naturvärdena knutna till levande och döda ekar samt andra träd i solöppna lägen ska vårdas, bevaras och nyskapas så att trädlevande organismer knutna till olika åldersstadier hos träden ska ha en kontinuerlig tillgång på livsmiljöer i området.

Syftet med naturreservatet är även att, inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer, erbjuda ett område med goda förutsättningar för friluftsliv där vissa av friluftsanordningarna inom området ska vara anpassade för personer med funktionsnedsättning. Området ska ge besökare upplevelser av och kunskap om hävdpräglade landskap, naturvärden knutna till gamla ekar samt områdets kulturhistoria.

Hur syftet ska nås

Syftet ska nås genom att området undantas från skogsbruk och andra exploateringar, liksom åtgärder som påverkar markförhållandena så som dikning, gödsling och omföring till åkermark.

Området ska fortsatt hävdas genom bete, slåtter, hamling och återkommande röjningar. Hävden ska planeras så att redskap, metoder, tidpunkt och intensitet gynnar områdets hävdberoende värden, varav vissa värden och arter kräver en anpassad, artspecifik hävdregim. Syftet ska även nås genom åtgärder för att restaurera och nyskapa naturvärden, så som frihuggningar, veteranisering, nyplantering av träd samt uppförande av tillfälliga hägnader, tillskapande av sandblottor och död ved, liksom åtgärder för att skapa eller efterlikna död ved såsom utplacering av mulmholkar.

Syftet med naturreservatet ska också tillgodoses genom friluftslivsanordningar och vandringsleder som visar besökare till olika upplevelsevärden samt genom att information om områdets värden tas fram och sprids i olika kanaler. Information och

anordningar ska även ha en kanaliseringseffekt för att möjliggöra en långsiktig samexistens mellan biologisk mångfald och friluftsliv.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper inom ramen för syftet med reservatet ska beaktas i den löpande skötseln av reservatet, liksom behovet av att vidta åtgärder mot invasiva främmande arter.

Reservatsföreskrifter

- A. Inskränkningar enligt 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet

Utöver vad som gäller enligt författningar och andra beslut är det i reservatet förbjudet att:

1. uppföra byggnad eller anläggning,
2. anlägga väg,
3. anlägga luft- eller markledning,
4. uppföra stängsel eller hägnad,
5. anordna upplag,
6. borra, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika, spränga, deponera dämna eller bedriva täktverksamhet,
7. avverka, gallra eller röja träd eller buskar,
8. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
9. omföra ängs- och betesmark till åkermark,
10. framföra motordrivna fordon i terrängen,
11. tillskottsutfodra på annan plats än vad som framgår av undantag i bilaga 1.2,
12. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel,
13. kalka eller gödsla mark eller vatten,
14. inplantera för området främmande djur- eller växtarter.

Ovanstående inskränkningar utgör inte hinder för förvaltaren, eller den som förvaltaren utser, att utföra de åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel, och som framgår av föreskrifterna under B. Inskränkningarna ska inte heller utgöra hinder för uppföljning av bevarandemål och åtgärder, eller vid tillsyn.

Ovanstående inskränkning A1 ska inte utgöra hinder för underhåll eller ersättning av befintliga jakttorn, bryggor eller pumpanläggningar. Inskränkning A1 ska heller inte utgöra ett hinder

för att flytta eller uppföra ett nytt jaktorn på lämplig plats efter att tillstånd erhållits från Länsstyrelsen.

Ovanstående inskränkningar A3, A6–A8 och A10 ska inte utgöra hinder för drift, underhåll eller ersättning av befintlig kraftledning i enlighet med gällande ledningsrätt 0482-02/46.1. Högar av klen ved och ris som uppstår i samband med sådana åtgärder ska omgående forslas bort från området.

Ovanstående inskränkning A4 ska inte utgöra hinder för stängsling eller underhåll av stängsel i samband med betesdriften i reservatet.

Ovanstående inskränkning A4 omfattar inte virtuella stängsel som inte avskräcker eller hindrar viltets och allmänhetens framkomlighet.

Ovanstående inskränkning A5 ska inte utgöra hinder för uppläggning av båt vid bryggan på Torpavikens strand.

Ovanstående inskränkningar A6–A8 och A10 ska inte utgöra hinder för underhåll av vägar, inklusive vägdiken som ingår i eller angränsar till naturreservatet. Högar av klen ved och ris som uppstår i samband med sådana åtgärder ska omgående forslas bort från området.

Ovanstående inskränkning A6 ska inte utgöra hinder för rensningar och underhåll av befintliga diken.

Ovanstående inskränkningar A7–A8 och A10 ska inte utgöra hinder för trädsäkring av angränsande järnväg i enlighet med gällande officialservitut 0482-07/22.1. Högar av klen ved och ris som uppstår i samband med sådana åtgärder ska omgående forslas bort från området.

Ovanstående inskränkning A7 ska inte utgöra hinder för sökande av jordbrukarstöd, eller den som denne uppdrar, att ta bort igenväxningsvegetation i enlighet med gällande villkor för jordbrukarstöd.

Ovanstående inskränkning A8 ska inte utgöra hinder för fastighetsägaren eller den fastighetsägaren utser att ta bort vindfällerna över staket eller vägen till Parkstugan.

Ovanstående inskränkning A10 ska inte utgöra hinder för uttransport av fäلت vilt med fyrhjuling eller motsvarande.

Ovanstående inskränkning A10 ska inte utgöra hinder för ägare till fastigheten Lyftinge 2:3 och andra behöriga att bruka vägen fram till Parkstugan enligt gällande servitut 0482-16/28.1.

Ovanstående inskränkning A10 ska inte utgöra hinder för åtgärder i samband med betesdriften i reservatet, såsom transport av betesdjur in och ut ur naturreservatet, samt upphämtning och uttransport av avlidna betesdjur inom naturreservatet.

Ovanstående inskränkning A10 ska inte utgöra ett hinder för att framföra motordrivet fordon på markerad körsträcka i bilaga 1.2 på snötäckt mark. Om dispens erhållits från terrängkörningslagen (1975:1313) får motordrivet fordon även framföras på barmark längsmed körsträckan.

Ovanstående inskränkning A10 ska heller inte utgöra hinder för tjänstemän i sjukvårds-, polis- eller räddningsärende. En insats i ett sådant ärende ska omgående anmälas till Länsstyrelsen i Södermanlands län.

B. Intrång enligt 7 kap. 6 § miljöbalken angående vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten förpliktas att tåla

Markägare och innehavare av särskild rätt är förpliktigade att tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet.

1. Rövning, utmärkning och underhåll av naturreservatets gränser enligt Naturvårdsverkets anvisningar.
2. Utökning och underhåll av befintlig parkeringsplats samt anläggning och underhåll av en ny parkeringsplats enligt karta, bilaga 1.1.
3. Anläggning och underhåll av anordningar för friluftslivets behov så som vandringsleder, spänger, stängselgenomgångar, rastplatser och dass samt uppsättning och underhåll av informationstavlor. Vissa av dessa friluftsanordningar ska vara anpassade för personer med funktionsnedsättning.
4. Betesdrift inklusive stängsling och fällindelning.
5. Ängsskötsel inklusive fagning,
 - slåtter, slyrövning samt bortforsling av ris, löv och hö,
 - friställning av träd och död ved,
 - rövning och borthuggning av igenväxningsvegetation,

- stubbfräsning,
 - hamling och stamkvistning,
 - veteranisering,
 - plantering eller flytt av lövträdsplantor inklusive uppförande av tillfälliga hägnader,
 - bortforsling av klen ved och ris,
 - åtgärder som syftar till att nyskapa och efterlikna död ved som exempelvis utplacering av mulmholkar och tillskapande och flytt av död ved.
6. Tillskapande och underhåll av sandblottor.
 7. Bekämpning av invasiva främmande arter.
 8. Genomförande av undersökningar i uppföljningssyfte av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

Skötsel och förvaltning

Länsstyrelsen i Södermanlands län är förvaltare av naturreservatet.

Upplysningar

Dispens från föreskrifter

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter för naturreservatet. Dispens får inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med naturreservatet.

Andra lagar, förordningar och föreskrifter

Länsstyrelsen vill påminna om att även andra lagar, förordningar och föreskrifter än naturreservatsföreskrifterna gäller eller kan komma att gälla för området, bland dessa kan nämnas följande:

Fridlysningsbestämmelser

Enligt artskyddsförordningen (2007:845) och Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2009:10) gäller bestämmelser om fridlysning av djur och växter.

Natura 2000

Området är ett Natura 2000-område och därför gäller tillståndsplikt för åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Strandskydd

Området omfattas av utvidgat strandskydd om 300 meter vilket gäller utmed utpekade områden längs Båvens strand. Inom strandskyddat område är det enligt 7 kap. 15 § miljöbalken förbjudet att till exempel uppföra nya byggnader, ändra byggnader, uppföra anläggningar eller anordningar som hindrar eller avhåller allmänheten, gräva eller på annat sätt förbereda för sådana byggnationer eller utföra andra åtgärder som kan påverka växt- och djurliv.

Samråd

För åtgärder som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken som kan komma att väsentligt förändra naturmiljön gäller samrådsplikt enligt 12 kap. 6 § miljöbalken.

Invasiva arter

För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna av invasiva främmande arter finns bestämmelser i EU:s förordning (1143/2014) kring förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Enligt den är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på den så kallade unionsförteckningen över invasiva främmande arter.

Skogsvårdslagen

Av 4 § skogsvårdslagen (1979:429) följer att lagen och föreskrifter som är meddelade med stöd av lagen inte ska tillämpas om de strider mot de inskränkningar och intrång som anges i A och B i detta beslut.

Insektsangrepp

Enligt 2 kap. 4 § växtskyddsförordningen (SFS 2022:795) får inte föreskrifter meddelade med stöd av 2 kap. 3 § samma förordning strida mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 eller 8 kap. miljöbalken. Markägaren har inte något ansvar för att bekämpa eller förebygga insektsangrepp inom reservatet.

Fornlämningar

Inom naturreservatet finns fornlämningar som är skyddade av kulturmiljölagen (1988:950). Runt alla fornlämningar finns ett

skyddat fornlämningsområde. Alla typer av markingrepp eller upplag inom 100 meter från fornlämningarna kräver samråd och tillståndsprövning enligt 2 kap. 10 och 12 §§ kulturmiljölagen. Forn- och kulturmiljölämningar redovisas i skötselplanens kartbilaga 2:3.

Riksintresse kulturmiljövården, naturvården och friluftslivet

Enligt 3 kap. 6 § andra stycket miljöbalken ska områden som är av riksintresse för kulturmiljövården, naturvården eller friluftslivet skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada riksintressets miljö.

Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn	Sparreholms ekhagar
Naturvårdsregister ID	2002407
Natura 2000-område	Sparreholms ekhagar (SE0220063)
Kommun	Flen
Församling/socken	Flen, Helgesta-Hyltinge församling/Hyltinge socken
Lägesbeskrivning	Vid Båvens norra strand, ca 1,5 km NO Sparreholm
Naturgeografisk region	Svealands spricklandskap
Kulturgeografisk region	Skogsbygd
Areal	87,7 ha, varav 42,6 ha hagmark, 38,8 ha produktiv skogsmark, 6,3 ha impediment
Fastigheter (markägare)	Del av Lyftinge 2:1 (privat)
Nyttjanderätter/servitut	Officialservitut: 0482-07/22.1 (trädsäkring järnväg), 0482-16/28.1 (väg), ledningsrätt: 0482-02/46.1 (kraftledning)
Naturvårdsförvaltare	Länsstyrelsen

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Beskrivning av området

Naturreservatet ligger strax utanför Sparreholms samhälle, öster om Sparreholms slott. Det är ett 88 ha stort område som delas i tre

delar av riksväg 57 och järnvägens västra stambana. Med sitt läge invid Båvens norra strand ingår området i den skogliga värdetrakten *Centrala Södermanlands sjölandskap*, enligt länets strategi för formellt skydd av skog.

Området är kuperat med bergsområden och böljande kullar som ger upphov till omväxlande torra, friska och fuktiga marker. De varierade markförhållandena skapar förutsättningar för flera olika biotoper med skilda lokalklimat. Nästan hela området betas, vilket gör området till en av länets största sammanhängande hagmarker.

Trots detta utgör Sparreholms ekhagar endast en liten rest av ett tidigare mycket omfattande ängs- och beteslandskap. Människan har här hävdlat landskapet sedan lång tid tillbaka och det är den långa traditionen av bete och slätter som ligger till grund för naturreservatets höga natur- och kulturhistoriska värden, såväl som dess upplevelsevärden.

Den historiska markanvändningen kan beläggas från äldre lantmäterikartor från 1600-talet och framåt, men troligen har området en betydligt längre hävdhistorik. Fornlämningar inom naturreservatet tyder på att en gård funnits här under yngre järnålder, och även under tidigare tidsperioder har det funnits bebyggelse i närområdet.

Människans nyttjande av landskapet för betesdrift och ängsbruk har skapat ett rikt biologiskt kulturarv i form av örtrika växtsamhällen med en hävdgynnad flora och en exklusiv svampunga knuten till de öppna markerna och dess träd, med många för länet och landet ovanliga arter. Här finns också marklevande insekter som kräver solöppna marker och en låg vegetationshöjd, däribland den hotade trumgräshoppan. Mest påtagligt är dock områdets många fristående, gamla träd som vuxit upp under ljusöppna förhållanden.

Naturreservatet består till största delen av trädklädda betesmarker med ek som främsta karaktärsart, men även andra ädellövträd är vanliga. Här finns nästan 500 särskilt skyddsvärda träd registrerade, där den stora majoriteten avser jätteekar.

De trädklädda betesmarkerna övergår partvis i öppna betesmarker och i området finns en mosaik av öppna, glest trädbevuxna och skogliga miljöer med mellanliggande brynzoner. Variationen av träd- och buskklädda biotoper och det stora inslaget av gamla lövträd gör fågelfaunan rik, särskilt gynnas hålbbyggande arter. De gamla

hagmarksträden utgör också livsmiljöer för ett stort antal arter av insekter och kryptogamer, varav många är rödlistade, bland annat den mulmberoende läderbaggen.

Sparreholms ekhagar utgör en värdekärna för ädellövmiljöer enligt handlingsplanen för grön infrastruktur i Södermanlands län, och områdets naturvärden knutna till ek är av såväl regional som nationell betydelse. Området är även ett utpekad Natura 2000-område (Sparreholms ekhagar, SE0220063).

Sparreholms ekhagar är också ett uppskattat strövområde. Besökare kan här uppleva ett historiskt landskap med jätteekar, betesdjur samt utsikt över öppna hagmarker och vatten. Den intilliggande kommunala badplatsen med parkeringsmöjligheter gör området lättillgängligt med bil och hagmarkerna närmast badplatsen är välbesökta. En mindre parkeringsplats finns i norra delen av naturreservatet, där en vandringsslinga har sin början. Det finns också en entré till reservatet i dess sydvästra hörn, som kan nå till fots från Sparreholms samhälle.

Bevarande av områdets värden

De prioriterade bevarandevärdena för naturreservatet är öppna och trädklädda betesmarker, med ingående strukturer som hävdkontinuitet och en kontinuerlig tillgång på gamla, fristående träd med solexponerad bark, håligheter och mulm samt grov död ved. Växt- och djursamhällen som prioriteras är insekter, fåglar och kryptogamer knutna till träden, liksom hävdgynnade växt- svamp- och djursamhällen. Arterna läderbagge, trumgräshoppa, saffransticka, fager vaxskivling och pyttmaskros är prioriterade.

I de prioriterade bevarandevärdena ingår även upplevelsevärden för friluftslivet som utsikt över öppet landskap och vatten, promenader, fågelskådning, naturstudier, samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Sparreholms ekhagar har sedan år 1987 haft status som naturvårdsområde, som till viss del skyddat området och dess värden. Naturvårdsområdet har haft föreskrifter mot exploatering, fysiska ingrepp, kemiska bekämpningsmedel, slitage från stora grupper människor och omföring av äng till åkermark. Dessutom har gödsling och avverkning av träd har varit förbjudet utan Länsstyrelsens tillstånd.

Skötseln av naturvårdsområdet innefattade till en början bete, slåtter, röjningar och gallringar samt anordningar för friluftslivet. Ett ändringsbeslut och en ny skötselplan år 1994 gjorde det också möjligt med större huggningsinsatser i restaurerande syfte.

För att bevara värdena i Sparreholms ekhagar krävs ytterligare inskränkningar. Naturvärden knutna till levande och döda träd behöver ett permanent skydd genom ett förbud mot att avverka, gallra eller röja träd och buskar, samt mot att ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle. Området behöver även skyddas mot åtgärder som påverkar markens näringsstatus eller artsammansättning genom förbud mot att gödsla och förbud mot inplantering av arter som är främmande för området.

För att bevara, utveckla och även återskapa områdets värden krävs, förutom dessa nya inskränkningar i markanvändningen, även en aktiv och kontinuerlig naturvårdande skötsel i området. Skötseln behöver baseras på den senaste kunskapen om bevarande av arter och skötsel av naturtyper, då bristande kunskap kan utgöra ett påtagligt hot mot områdets värden. Det är av stor vikt att förvaltaren, och den förvaltaren uppdrar skötselåtgärder till, har kunskap om och tar hänsyn till områdets hotade arter och dess livscyklar i samband med den naturvårdande skötseln.

Områdets hävdgynnade värden hotas av upphörd eller för svag hävd, eller en ogynnsam hävdregim för de utpekade värdena. Naturreservatet ska till största del hävdas genom betesdrift, men vissa ytor kan om möjligt skötas som äng. Betestrycket ska kunna styras med hjälp av fällindelning. Slyröjningar och stegvisa frihuggningar ska vara en del av den löpande skötseln av reservatet.

Naturvärdena knutna till trädskiktet hotas av ett åldersglapp i ekbeståndet och en bruten kontinuitet av strukturer som gamla levande och döda träd, till exempel håligheter, mulm, åldrad barkstruktur och grov död ved. I naturreservatet ska åtgärder som syftar till att minska, och om möjligt, avhjälpa åldersglappet utföras. Åtgärder som kan bli aktuella är bland annat veteranisering, utplacering av mulmholkar och andra åtgärder för att skapa eller efterlikna död ved, frihuggningar av efterträdarträd, nyplantering av lövträd och tillskapande av död ved.

Ett annat hot mot områdets bevarandevärden knutna till trädskiktet är fragmentering av livsmiljöer. Fragmenteringen drabbar främst svårspredda arter som till exempel läderbagge. Läderbaggen sprider

sig endast korta sträckor och utöver behovet av tillräcklig mängd substrat krävs att lämpliga träd finns tillräckligt nära befintliga förekomster av skalbaggen. En annan svårspridd art i naturreservatet är trumgräshoppa. Den lokala populationen här hotas av körning med maskiner på sandig mark samt stödfodring och upplag i anslutning till ägglägningsplatser. Utplaceringen av mulmholkar för läderbagge och riktade åtgärder för att gynna andra svårspredda arter behöver därför vara välplanerad och baserad på tillgänglig kunskap om arternas ekologi.

Det finns vissa konflikter i att samtidigt bevara naturvärden knutna till trädskiktet och hävdgynnade värden i markskiktet inom samma område. Betesdriften hämmar föryngring av träd och buskar, medan utbredda trädkronor minskar de solöppna arealerna. Liggande död ved kan också utgöra ett hinder för betesdriften. För att minska dessa konflikter kan mindre ytor betesfredas genom tillfälliga hägnader för att gynna uppkomsten av träd och buskar. Eventuellt kan virtuella stängsel användas. Hamling och underkvistning av träd ska vara möjlig för att öka solinstrålningen till marken i trädklädda delar.

Naturvårdande röjningar och frihuggningar kan skapa depåer av virke och ris som kväver och skuggar vegetationen. Sådana högar som blir liggande riskerar också att bilda faunafällor. Grov död ved och även visst ris och klen ved ska kunna flyttas för samling till dödvedsdepåer. Övrig klen död ved och rishögar som uppstår i samband med skötselåtgärder ska omgående forslas bort från området.

Områdets friluftslivsvärden behöver också förvaltas och kan stärkas ytterligare genom anordningar och information för att underlätta för besökare att uppleva värdena, samt genom att vissa delar av reservatet tillgängliggörs för personer med olika funktionsnedsättningar. Anläggningarna för friluftslivet ska ha kanaliserande effekt i syfte att erhålla en långsiktig samexistens mellan biologisk mångfald, friluftsliv och olika upplevelsevärden.

Motivering till bildande av naturreservat och upphävande av tidigare beslut

Naturvårdsområdet Sparreholms ekhagar inrättades av Länsstyrelsen den 23 oktober 1987 med stöd av 10 och 19 §§ naturvårdslagen (1964:822) samt 22 § naturvårdsförordningen

(1976:484). Beslutet ändrades genom ett tilläggsbeslut den 3 maj 1994 med stöd av 8 § andra stycket naturvårdslagen.

Enligt 4 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, ska föreskrifter som meddelats med stöd av naturvårdslagen, och som gällde vid miljöbalkens ikraftträdande, anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken, dvs. 7 kap. 5–6 och 30 §§.

Enligt 9 § lagen om införande av miljöbalken gäller beslut som har meddelats före miljöbalkens ikraftträdande om att skydda och vårda ett område eller föremål samt beslut om ändring av tidigare sådana beslut fortfarande. Sådana beslut skall anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken, dvs. 7 kap. 4 §.

Enligt 7 kap. 7 § första stycket miljöbalken får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslut som den har meddelat enligt 4–6 §§, om det finns synnerliga skäl. För att upphäva eller ändra ordningsföreskrifter beslutade enligt 7 kap. 30 § miljöbalken krävs inte synnerliga skäl.

Sedan bildandet av naturvårdsområdet har ny kunskap om områdets naturvärden framkommit. Länsstyrelsen bedömer därmed att det finns ett behov av ett starkare och mer ändamålsenligt skydd, vilket motiverar bildandet av ett naturreservat på platsen med nytt syfte, skäl, föreskrifter och skötselplan. Bildandet av naturreservatet skapar förutsättningar för en ändamålsenlig förvaltning av området och bevarande av dess värden. Bildandet av naturreservatet innebär vidare ett starkare skydd för områdets naturtyper och arter genom ytterligare inskränkningar i markanvändningen. Då ett naturreservat bildas i det aktuella området anser Länsstyrelsen be att det finns synnerliga skäl att upphäva Länsstyrelsens tidigare beslut från år 1987 (dnr 11.126-556-87), år 1994 (dnr 231-2413-94) och tidigare skötselplan (dnr 231-11773-03), samt år 2010 (dnr 511-665-2010).

Länsstyrelsen bedömer att upphävandet av länsstyrelsens tidigare beslut inte innebär ett sådant intrång i naturvärdena att det finns skäl för kompensation i enlighet med 7 kap. 7 § fjärde stycket miljöbalken.

Som en konsekvens av de nya inskränkningarna har en överenskommelse om ersättning mellan fastighetsägaren och staten träffats med stöd av 31 kap. miljöbalken.

Länsstyrelsens bedömning och intresseprövning

Länsstyrelsen bedömer att skogsbruk, exploateringar, andra arbetsföretag eller anläggningar inte går att förena med bevarande av områdets höga naturvärden. Sparreholms ekhagar är därför enligt Länsstyrelsens uppfattning ett område som i enlighet med 1 kap. 1 § miljöbalken bör skyddas i form av naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsen bedömer att bildandet av ett naturreservat i det aktuella området är väl förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken samt med kommunens översiktsplan.

Länsstyrelsen anser efter en intresseavvägning enligt 7 kap. 25 § miljöbalken att föreskrifterna inte inskränker mer i enskildas rätt att använda mark och vatten än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Mot bakgrund av det ovan sagda beslutar Länsstyrelsen att förklara aktuellt område som naturreservat.

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå de av riksdagen antagna miljömålen Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. Naturreservatet är också en del i att förverkliga de av regeringen beslutade friluftsmålen, särskilt målen Skyddade områden som resurs för friluftslivet, Tillgänglig natur, Tillgång till natur för friluftsliv och Attraktiv tätortsnära natur.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund och dokumentation

Sparreholms ekhagar är ett välinventerat område där såväl naturvärden, kulturhistoriska värden och friluftslivsvärden finns beskrivna och dokumenterade, bland annat i länets naturvårdsprogram från år 1991 (objekt 82-41 Båven med omgivning). Området ingår i två riksintresseområden för naturvården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken: Långdunker (NRO 04 049) och Båven-området (NRO 04 011). Området ingår dessutom i riksintresseområde för friluftslivet 3 kap. 6 § miljöbalken (FD 12 Båven) samt i riksintresseområde för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken (D33 Sparreholm).

Inventeringar

- Större delen av Sparreholms ekhagar ingick i inventeringen av ädellövskog och ädellövskogsmarker som genomfördes i länet åren 1983–1986 (Svedlind 1985).
- En botanisk inventering och en markhistorisk genomgång av området baserad på äldre kartmaterial redovisades i rapporten *Sparreholms ekhagar – botanisk inventering* (Eskilsson 1983).
- Flera delområden inom naturvårdsområdet inventerades även inom länsstyrelsens Ängs- och hagmarksinventering (1992) och sedermera också i Ängs- och betesmarksinventeringen (2004).
- År 1994 gjordes en insektsinventering i området på uppdrag av Naturvårdsverket (Ahn Lund 1994). Främst rödlistade arter knutna till äldre ekar undersöktes. 21 rödlistade arter påträffades, varav 1 akut hotad, 6 sårbara och 14 hänsynskrävande.
- På uppdrag av Naturvårdsverket gjordes även en inventering av den epifytiska lavfloran i Sparreholms ekhagar under 1994 (Hultengren 1994). Inventeringen visade att artantalet och antalet rödlistade arter i området minskade med ökad beskuggning (*Sparreholms ekhagar – Om igenväxningens inverkan på epifytiska lavar*).
- Naturvårdsområdet ingick i länsstyrelsens inventering av grova träd i länet som påbörjades år 2000 och som finns redovisad i rapporten *Inventering av grova träd i Södermanlands län*, rapport nr 2005:4. I sammanställningen sticker Sparreholms ekhagar ut som en av lokalerna med hög lokal koncentration av grova ekar.
- År 2008–2009 inventerades området på kärlväxter av Adoxa naturvård på uppdrag av länsstyrelsen. Resultatet finns presenterat i rapporten *Sparreholms ekhagar – kärlväxtinventering 2009* (Elmhag 2009).
- Sparreholms ekhagar ingick år 2013 i en inventering av hålträdslevande skalbaggar beställd av länsstyrelsen (Snäll 2013). I området hittades då 16 rödlistade arter. I en jämförelse med andra län i södra och mellersta Sverige hamnar de undersökta sörmländska lokalerna i toppskiktet tillsammans med Östergötlands starkaste lokaler (Janson 2014).
- År 2019 gav länsstyrelsen i uppdrag åt de ideella inventerarna Patrick Björck och Aleks Tudzarovski att sammanfatta sina

svampinventeringar i området mellan åren 2014–2019 i en rapport: *Fungan i Sparreholms ekhagar* (opubl.). Rapporten tar bland annat upp naturvårdsintressanta arter och skötselrekommendationer.

- Under 2019 gjordes en sammanställning av 20 års kärlväxtinventeringar inom regional miljöövervakning; *Hur mår ängs- och betesmarkerna i Sörmland?* I rapporten som är framtagen av Adoxa naturvård, ingår resultat från Sparreholms ekhagar, vilka visar en negativ förändring.

Tidigare beslut

Området föreslogs att bli naturreservat i Länsstyrelsens utredning om Båvenområdet från år 1975, *Båvenområdet förslag till riktlinjer för naturvård och översiktlig bebyggelseplanering*. I enlighet med dåvarande fastighetsägares önskemål avsattes området i stället som naturvårdsområde genom beslut av Länsstyrelsen år 1987.

Naturvårdsområde var en enklare skyddsform med stöd av naturvårdslagen, där föreskrifterna inte fick göras så omfattande att pågående markanvändning avsevärt försvårades. Därför utbetalades heller ingen intrångsersättning i samband med inrättandet av naturvårdsområdet.

Skogsbruksåtgärder inom naturvårdsområdet reglerades i stället genom föreskriften A9, "Vidare är det utan Länsstyrelsens tillstånd förbjudet att: slutavverka, gallra, röja eller plantera skog på sätt som avviker från fastställd skötselplan". Skötselplanen från år 1987 angav att röjningar och gallringar endast ska utföras för att bevara och underhålla områdets karaktär och hagmarkslandskap. Rätten till intrångsersättning skulle alltså aktiveras först i det fall fastighetsägaren nekades tillstånd för sådana åtgärder.

Länsstyrelsen fattade ett nytt beslut om naturvårdsområdet år 1994. Då ändrades ändamålet med naturvårdsområdet för att möjliggöra restaurering av igenvuxna delar av ängs- och betesmarkerna.

År 1994 tog Länsstyrelsen även ett beslut om ny naturvårdsförvaltare för området. Då tog Länsstyrelsen över förvaltningen efter Assi Domän AB.

Sparreholms ekhagar är sedan år 2005 även ett Natura 2000-område (Sparreholms ekhagar, SE0220063) med utpekade naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet.

År 2010 tog Länsstyrelsen ytterligare ett nytt beslut om naturvårdsområdet Sparreholms ekhagar. Då gjordes en mindre justering av gränsen för området efter att det mätts in med noggrann GPS-teknik av Lantmäteriet under år 2006.

Skötsel och förvaltning

Naturvårdsområdets första skötselplan togs fram av dåvarande Skogsvårdsstyrelsen under år 1987 och fastställdes av Länsstyrelsen i samband med beslutet om att inrätta naturvårdsområdet.

Det övergripande målet för den naturvårdande skötseln var att *"underhålla och bevara naturvårdsområdets karaktär av omväxlande hagmarkslandskap samt bibehålla den variation ifråga om biotoper och i flora och fauna [...]"* och att *"genom speciella vårdåtgärder inom smärre områden verka för att betingelserna för floran och faunan bevaras och förbättras"*.

En ny skötselplan fastställdes i samband med Länsstyrelsens ändringsbeslut år 1994. I den nya skötselplanen förtydligades att skötseln ska grundas på den odlingshistoriska markanvändningen med målet att återskapa det äldre herrgårdslandskapet.

Restaureringar i området har gjorts i omgångar. Stora insatser för att restaurera, stängsla och underhålla hagmarkerna gjordes åren 1983–1984 som beredskapsarbeten.

Efter Länsstyrelsens beslut om ändring av ändamålet med naturvårdsområdet och fastställandet av en ny skötselplan, följde omfattande åtgärder för att öppna upp området under 1990-talet.

Inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och specifikt programmet för läderbagge, placerades mulmholkar ut i området i samband med arbetsmarknadssatsningen Naturnära jobb (2020–2022).

Området ingår nu i det delvis EU-finansierade projektet LIFE RestoRED (2021–2027) där röjningar och avverkningar utförts.

Processen med att ta fram ett nytt beslut

Processen att stärka skyddet för Sparreholms ekhagar startade år 2010. Fastighetsägaren väckte då frågan om möjligheten till intrångsersättning i det fall Länsstyrelsen ville förstärka skyddet för området. Länsstyrelsen bedömde att områdets naturvärden är så

höga att det motiverar ett långsiktigt skydd med ett strikt avverkningsförbud.

En ersättningsutredning gjordes under år 2011 då en värdering för området togs fram. År 2013 tecknade fastighetsägaren för Lyftinge 2:1 och Länsstyrelsen avtal om intrångsansättning (ärende 511-3660-2011). År 2017 styckades Lyftinge 2:1 av för att bilda fastigheten Lyftinge 2:3. Sedan avtalet om intrångsansättning tecknades har Länsstyrelsen haft för avsikt att fatta ett nytt beslut för området och därmed ge området ett strikt skydd genom att införa nya föreskrifter om förbud mot avverkning och upparbetning av död ved. Länsstyrelsen har också planerat att samtidigt upphäva naturvårdsområdet och i stället bilda ett naturreservat och ge området ett kompletterat och moderniserat syfte, nya skäl och föreskrifter samt en ny skötselplan. Detta för att stärka skyddet och föra in ny kunskap om bevarande och utveckling av områdets naturvärden i reservatets syfte och skötsel.

Arbetet med att färdigställa nya förslagshandlingar har dock legat vilande i långa perioder då Länsstyrelsen inte haft möjlighet att prioritera ärendet. Arbetet återupptogs åren 2018–2021 då Länsstyrelsen förde en dialog med berörda fastighetsägare om en ny skötselplan för området.

Länsstyrelsen gav år 2021 i uppdrag åt en tillgänglighetskonsult att utreda möjligheter till tillgänglighetsanpassningar i området för personer med funktionsnedsättningar. Föreslagna åtgärder har presenterats i en rapport (Jönsson 2021).

Ett förslag till nytt beslut och skötselplan för naturreservatet Sparreholms ekhagar togs fram år 2021, och skickades till fastighetsägare och på internremiss inom Länsstyrelsen. Det inkom många och omfattande internyttranden med olika perspektiv, däribland naturvårdande skötsel, hotade arter, friluftsliv, kulturmiljö och jordbrukarstöd.

Efter en bearbetning av förslagshandlingarna, dialog med olika enheter på Länsstyrelsen och inarbetning av synpunkter från remissvaren, skickades i mars 2025 ett omarbetat förslag till beslut och skötselplan till fastighetsägaren, och även på internremiss internt på Länsstyrelsen.

Förslag till beslut och skötselplan, samt beslut om ordningsföreskrifter sändes i november 2025 ut på formell remiss till

sakägare och andra berörda som gavs fram till januari 2026 att inkomma med ett yttrande. Tio yttranden har inkommit till Länsstyrelsen.

Remissinstansernas synpunkter på förslag till beslut och länsstyrelsens bemötande

Förslaget till beslut sändes på remiss till sakägare och andra berörda i november 2025. Följande yttranden har inkommit.

Fastighetsägaren av Lyftinge 2:1 har framfört önskemål om att kunna flytta och uppföra nya jakttorn, kunna framför motordrivet fordon för att kunna ta sig ner till sin brygga och att det måste vara möjligt att transportera in och hämta ut betesdjur från naturreservatet, samt köra in för att hämta avlidna betesdjur.

Länsstyrelsens bemötande: Beslutet har kompletterats med ett undantag från A1 om att nytt jakttorn får uppföras efter att tillstånd erhållits från Länsstyrelsen. Friluftslivet och naturvärden behöver beaktas vid en ny placering av jakttorn varför Länsstyrelsen bedömer att det bör krävas tillstånd för detta.

Även ett undantag från A10 för körning till båtbyggnaden enligt markerad körväg i bilaga 1.2 har lagts till. För körning i terräng gäller dock fortfarande terrängkörningslagen.

Det finns undantag för den förvaltaren utser att utföra åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel. Ytterligare undantag för åtgärder som krävs för att möjliggöra bete har lagts till som förtydligande. Länsstyrelsen förtydligar undantaget från A10 ytterligare genom lydelsen ”Ovanstående inskränkning A10 ska inte utgöra hinder för åtgärder i samband med betesdriften i reservatet. Såsom transport av betesdjur in och ut ur naturreservatet, samt upphämtning och uttransport av avlidna betesdjur inom naturreservatet”.

Fastighetsägarna av Lyftinge 2:3 har framfört att fastigheten Lyftinge 2:3 inte bör ingå i naturreservatet eftersom den utgörs av tomtmark utan några betydande naturvärden. Inskränkningarna är därför inte motiverade och det blir otydliga gränser för vad som är tillåtet att göra med de många undantag som fanns för Lyftinge 2:3 i det tidigare utkastet till beslut. Fastighetsägarna har vidare framfört att Parkstugan som finns på fastigheten har ett kulturhistoriskt värde, men eftersom naturreservat inte får bildas för

kulturrehistoriska syften vore det bättre om Lyftinge 2:3 fortsatt skyddas som ett naturvårdsområde, alternativt att Parkstugan skyddas på annat sätt.

De har även framfört att det även bör finnas undantag från föreskrifterna för åtgärder som avser att utveckla Parkstugan och det endast ska krävas tillstånd för åtgärder som inte utgör något hot mot naturreservatet värden, exempelvis borde bredband kunna dras in till bostaden om ledningen dras längsmed kanten av den grusväg som leder fram till bostaden.

De framför också att de har sedan länge haft tillstånd från markägaren att ha sin eka liggandes vid Torpavikens strand. Denna rätt bör också framgå av reservatsbeslutet.

Länsstyrelsens bemötande: Länsstyrelsen har beslutat att utesluta fastigheten Lyftinge 2:3 från naturreservatet. Tidigare hade undantag från föreskrifterna gjorts för fastigheten för att inte försvåra pågående markanvändning inom tomtområdet, men det kan leda till begränsningar att utveckla fastigheten.

Eftersom Lyftinge 2:3 ligger mitt inne i naturreservatet finns det fortfarande svårigheter att t.ex. förlägga nya ledningar eller dra in fiber till fastigheten då det medför ingrepp inom naturreservatet som kan skada de värden som naturreservatet avser att skydda. En dispens från reservatsföreskrifterna behöver då sökas, och kan eventuellt erhållas om det finns särskilda skäl och det inte hotar naturreservatets syfte.

Uppläggning av båt på land kan utgöra ett upplag. Länsstyrelsen har därför lagt till ett undantag från inskränkningen A5 som tillåter uppläggning av båt vid bryggan på Torpavikens strand.

Djurhållaren har framfört att det finns behov av att tillskottsutfodra betesdjuren eftersom betet är magert och särskilt under torra betessäsonger är det brist på bete.

Länsstyrelsens bemötande: Tillskottsutfodring kan vara nödvändigt för att reservatet fortsatt ska kunna betas, men samtidigt kan det ökade tramp och näringstillförseln kring utfodringsplatsen skada de prioriterade bevarandevärdena. Därför är placeringen för utfodringen avgörande och Länsstyrelsen har pekat ut en lämplig plats för tillskottsutfodring inom reservatet i bilaga 1.2. Länsstyrelsen har valt att inte sätta en begränsande tidsperiod för

stödfodringen då årsmånen avgör när stödfodring krävs. Länsstyrelsen erinrar om att det finns riktlinjer inom jordbrukarstödet som kan behöva beaktas avseende tillskottsutfodring.

Trafikverket är positiva till att det nya beslutet förtydligar att föreskrifterna inte ska utgöra hinder för underhåll av angränsande vägar och järnvägar med tillhörande diken.

Trafikverket upplyste om hur trafikåtgärder bör utformas utifrån trafiksäkerhetsskäl angående de planerade parkeringsplatserna, såsom att utmed väg 857 ska parkeringen ligga fem meter in från vägens körbanekant. Vidare lyfter Trafikverket att parkeringsytan ska utformas tydligt avskild från vägområdet, med en anslutning till den allmänna vägen och får således inte utformas som en ficka utmed vägen. Trafikverket rekommenderar också att parkeringsytorna placeras på samma sida av den allmänna vägen som besöksmålet ligger. För en ny anslutning till allmän väg krävs tillstånd enligt 39 § väglagen.

Länsstyrelsens bemötande: Eftersom det inte finns någon plats på naturreservatssidan för den lilla parkeringsytan vid norra delen av reservatet kommer placeringen av parkeringen inte att ändras. De övriga trafiksäkerhetsaspekterna ska tillgodoses. Tillstånd enligt 39 § väglagen ska sökas.

Vattenfall Eldistribution AB har framfört att de har befintliga ledningar inom Sparreholms ekhagar och att vid bildande av nya naturreservat, gäller att restriktionerna inte får förhindra Vattenfall att utföra återkommande drift- och underhållsåtgärder som man är ålagda att utföra bl.a. enligt Elsäkerhetsverkets föreskrifter. Vattenfall yrkar på att de ska ha:

- Full tillgång till luftledningarna med dess tillhörande delar. Vattenfalls personal och entreprenörer ska bl.a. kunna ta sig fram med alla för ändamålet anpassade fordon för att utföra erforderliga drift- och underhållsåtgärder utan att tillstånd eller anmälan erfordras.
- Rätt att för all framtid bibehålla elektrisk luftledning med tillbehör såsom stolpar, stag, linor samt jordtag och övriga säkerhetsanordningar för luftledningens bibehållande.
- Rätt att fälla för luftledningen hinderliga eller för dess säkerhet farliga träd och buskar.

- Rätt att utföra erforderliga markarbeten vid drift och underhållsåtgärder.
- Rätt att inom området ta för luftledningens anläggande och bibehållande erforderlig sten, vilken inte upplagts för särskilt ändamål.
- Rätt att uppföra ny luftledning eller markkabel eller till luftledningen tillhörande delar i befintlig ledningsgata.

Länsstyrelsens bemötande: Länsstyrelsen bedömer att undantagen från föreskrifterna A3, A6–A8 och A10 för drift, underhåll eller ersättning av befintlig kraftledning är tillräckliga för att Vattenfall Eldistribution AB ska kunna utföra återkommande drift- och underhållsåtgärder som de är ålagda att utföra bl.a. enligt Elsäkerhetsverkets föreskrifter.

Flens kommun och **Skogsstyrelsen** är positiva till bildandet av naturreservatet och har inga andra synpunkter att tillföra.

Sörmlands Orienteringsförbund svarade att de inte har några synpunkter. **Sveriges geologiska undersökning** och **Artdatabanken** avstår från att yttra sig.

Information

Beslutet kungörs i ortstidning. Kungörelsen införs i Strengnäs Tidning och Eskilstuna-Kuriren. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse om beslutet var införd i ortstidning. Eventuellt överklagande ska ha inkommit till Länsstyrelsen senast tre veckor efter att beslutet kungjorts.

Du kan överklaga beslutet

Se bilaga 3 med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Robert Andrén med naturskyddshandläggare Therese Thalín som föredragande. I den slutliga handläggningen har också vikarierande länsråd Anna-Karin Lindblad Wieslander, chefsjurist Daniel Sandberg, avdelningschef Erik Hjortsberg, vikarierande enhetschef Stefan Henriksson och naturvårdshandläggare Markus Forsberg medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

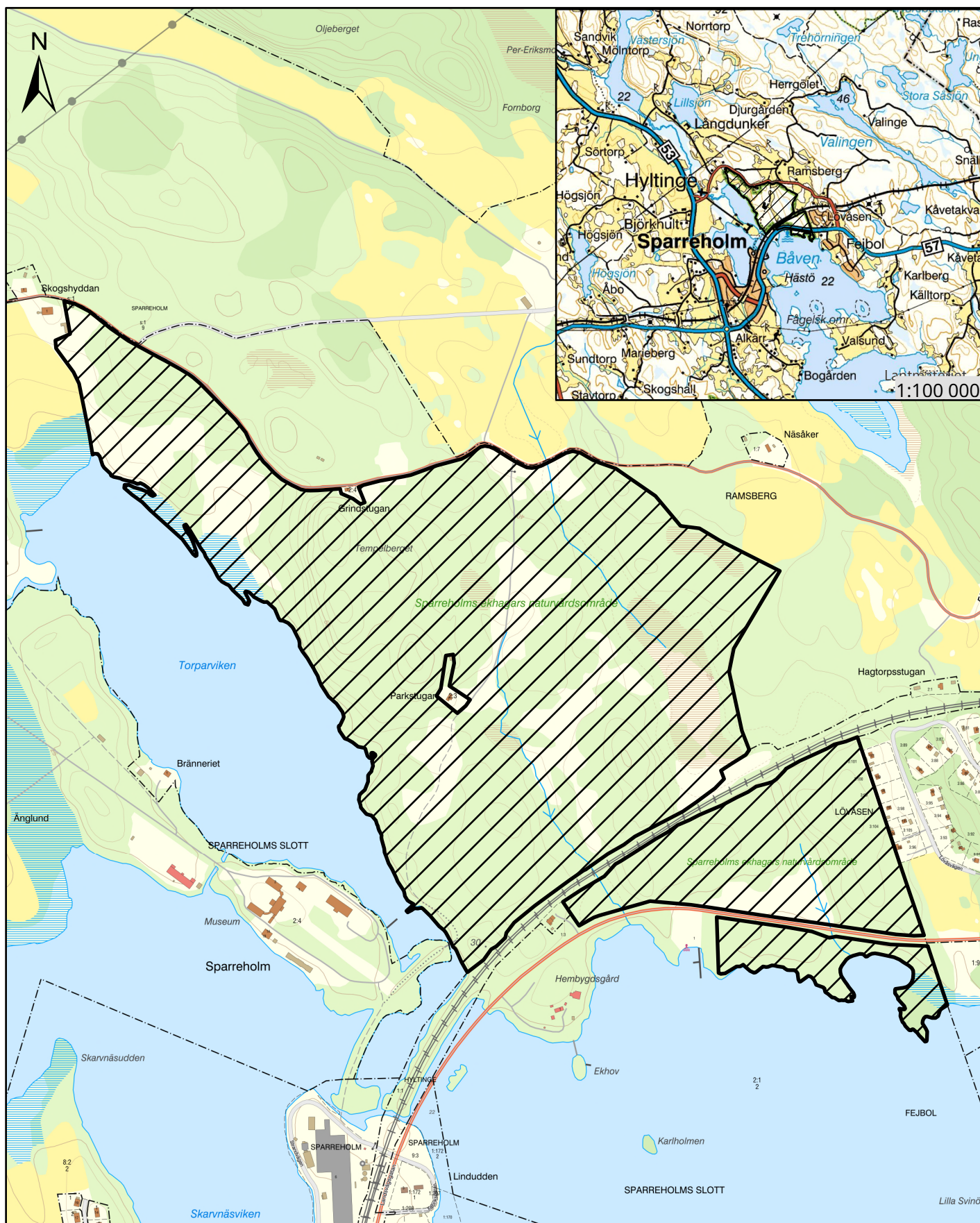
Hantering av personuppgifter

Information finns på

<https://www.lansstyrelsen.se/sodermanland/om-oss/om-webbplatsen/sa-hanterar-vi-dina-personuppgifter.html>

Bilagor

1. Beslutslista
 - 1.1. Karta över parkeringsplatser
 - 1.2. Karta över undantag
2. Skötselplan
 - 2.1. Skötselplanekarta
 - 2.2. Friluftslivskarta
 - 2.3. Karta över forn- och kulturlämningar
 - 2.4. Artlista
3. Överklagandehänvisning regeringen

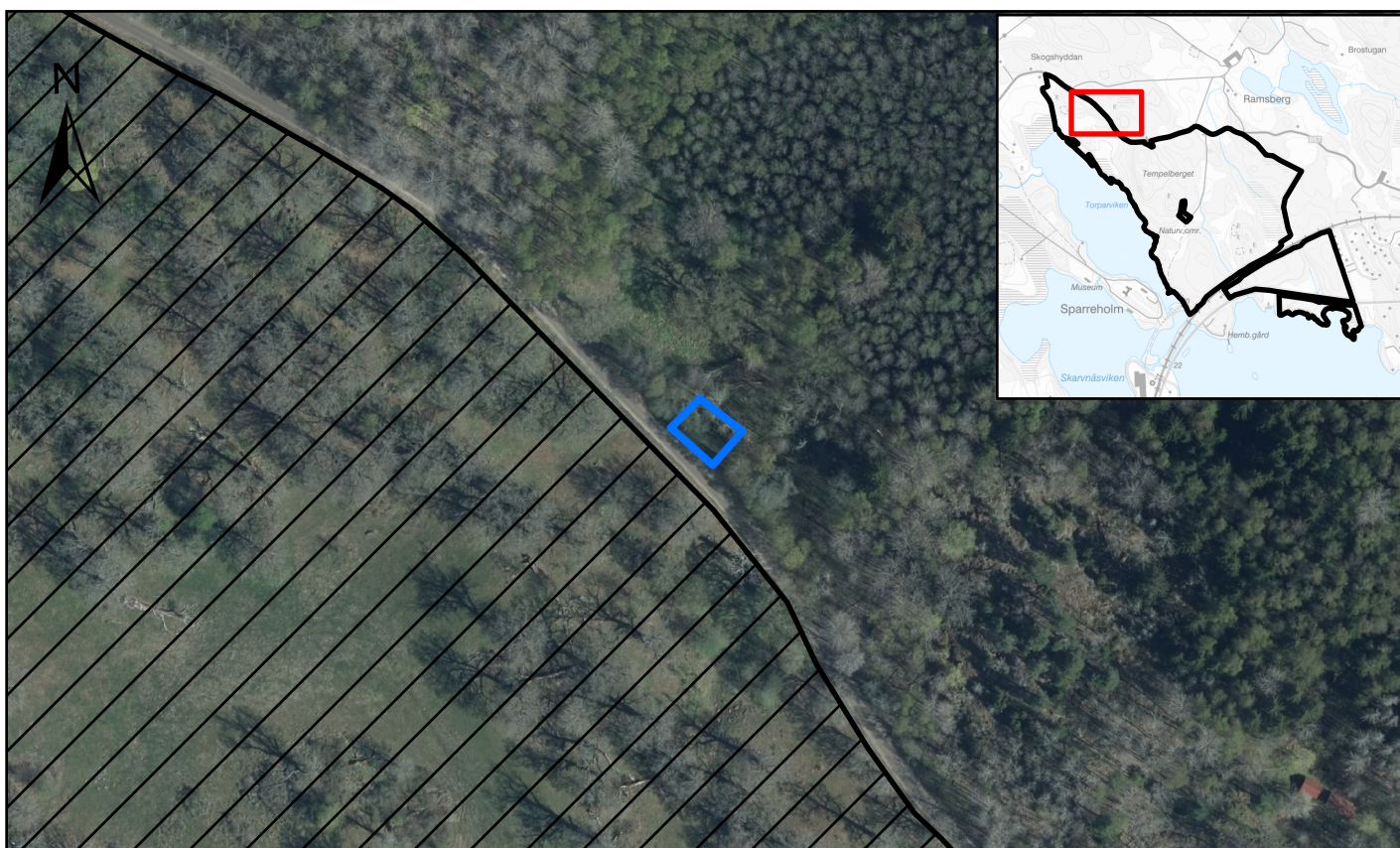
Naturreservat

0 125 250 500 m

Skala: 1:10 000 [A4]
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Bakgrundskarta: © Lantmäteriet

Karta över parkeringsplatser

- Planerad
parkeringsplats
- Naturreservat

0 25 50 100 m

- Stödutfodring
- Väg till parkstugan
- Väg till bryggan
- Naturreservat

0 125 250 500 Meters